

تاریخ پزشکی در ایران و

تمدن اسلامی (۲)

چشم پزشکی

نوشته

هوشنگ اعلم، نگار نادری، سید حسین رضوی برقی
فرید قاسملو، مهدی محقق، امیلی سوج - اسمیت، برتران تییری

شرکت چاپ و نشر

تهران، ۱۳۹۱

نشر کتاب مرجع

وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تاریخ پزشکی در ایران و تمدن اسلامی (۲)

چشم پزشکی

هوشنگ اعلم، نگار نادری، سید حسین رضوی برقی، فرید قاسملو، مهدی محقق

امیلی سوج - اسمیت، برتران تی پیری

مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام (۳۶)

دیبر مجموعہ: مالک حسینی

همکار و مشاور: محمد جوهرچی

حیابِ اوّل ۱۳۹۱

٢٢٠٠ نسخه

نظارت بر صفحه آرایی: رحیم اخباری

لینوگرافی: هزاره

جواب و صحافی: آریاک

9VA-6...079V-29-... 5L2

قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

دفتر مرکزی و فروشگاه کتاب مرجع: خیابان فلسطین، بالاتر از میدان فلسطین، شماره ۳۸۰.

تلفن و دورنگار ۸۸۹۶۷۷۸ - ۸۸۹۶۱۳۰۳

واحد بخش: خیابان ولی عصر، نرسیده به خیابان فاطمی، خیابان شهید حمید صدر، شماره ۴۴.

تلفن و دورنگار ۴ و ۸۹۸۹۵۴۳

www.ketabmarja.com

عنوان و نام پدیدآور	حسین پزشکی / هوشنگ اعلم، [و دیگران].
منشخصات نشر	تهران: کتاب مرجع، ۱۳۹۰.
منشخصات ظاهری	۱۵۶ ص.
فروستاد	کاجخانه دانشنامه جهان اسلام؛ دبیر مجموعه مالک حسینی؛ ۳۶. تاریخ پزشکی در ایران؛ تمدن اسلامی؛ ۲.
سایک	۲۰۰۰۰ ریالی: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۹۷-۳۹-۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبأ.
زادداست	هوشنگ اعلم، نگار نادری، سیدحسین رضوی برقی، فرید قاسملو، مهدی محقق
یادداشت	امیلی سوچ - اسمیت، برتران تی‌بی کتاب حاضر با حمایت معاونت فرهنگی وزارت ارشاد اسلامی منتشر شده است.
یادداشت	نمایه.
موضوع	حسین پزشکی-- مقاله‌ها و خطابه‌ها
سبب افزوده	اعلم، هوشنگ، ۱۳۰۷ - ۱۳۸۶.
سبب افزوده	ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. معاونت امور فرهنگی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۰ ح REF۱
رده‌بندی دیوبی	۶۱۷:۷
شماره کتابخانه ملی	۲۵۴۴۹۸۶

فهرست مطالب

پیشگفتار	سه
بخش یک: چشم و چشم پزشکی	۱
۱. کلیات / نگار نادری	۳
۲. قوه بینایی / نگار نادری	۵
۳. ساختار چشم / سیدحسین رضوی برفعی	۹
۴. بیماری‌های چشم و روش‌های درمان آن در دوره اسلامی / امیلی سوج-اسمیت، ترجمه محمد باقری	۱۷
۵. رساله‌های چشم پزشکی / سید حسین رضوی برفعی	۳۱
۶. چشم پزشکی جدید در ایران / نگار نادری	۴۱
بخش دو: چهار مقاله	۴۵
۱. تراخم / برتران تی‌بری، ترجمه محمد تقی زاده مطلق	۴۷
۲. تذکرة الکحالیين / مهدی محقق و فرید قاسملو	۵۹
۳. توتیا / هوشنگ اعلم	۶۵
۴. خلیفة بن ابی‌المحاسن حلبی / نگار نادری	۸۹

آن‌ها که حاوی نوآوری‌ها و روش‌های بدیعی بوده است (قسمت چهارم)؛ رساله‌هایی که بخشی از آنها یا تمام آنها به چشم و بیماری‌های آن اختصاص دارد (قسمت پنجم)؛ و ورود چشم‌پزشکی جدید به ایران که شروع آن به تاسیس مدرسه دارالفنون مربوط می‌شود (قسمت ششم).

بخش دوم مشتمل بر چهار مقاله است. مقاله نخست درباره یکی از کهن‌ترین بیماری‌های شناخته‌شده چشم است: تراخم. در این مقاله با تاریخچه بیماری آشنا می‌شویم؛ همچنین شناخت پزشکان از این بیماری، روش درمان، و کتاب‌های درباره آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. مقاله دوم درباره تذکرة الکمالین، از مهم‌ترین آثار چشم‌پزشکی دوره اسلامی. تألیف علی بن عیسی کحال (سده چهارم) است. مقاله سوم، توتیا، که از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین و خواننده‌ترین مباحث کتاب حاضر به شمار می‌آید، تألیف استاد فقید دکتر هوشنگ اعلم است؛ هم منشأ واژگان، و هم ماهیت شیمیایی ماده توتیا، مبهم و نامعین بوده است، و مؤلف کوشیده است تا از خلال گفتارهای متفاوت و ضد و نقیض، ماهیت توتیا را تعیین کند. این مقاله، به لحاظ روش‌شناسی، برای علاقمندان به این حوزه از پژوهش دارای کمال اهمیت است. آخرین مقاله (مقاله چهارم)، درباره خلیفه بن ابی‌المحسن حلبی و کتاب معروفش الکافی فی الکحل است که در پایان دوره شکوفایی تمدن اسلامی (سده هفتم) نوشته شده است.

امید این است که این مجموعه از مقالات بتواند به ایجاد محرکی در زمینه پژوهش‌های تاریخ پزشکی کمک کند.

نگار نادری

استادیار بنیاد دایرةالمعارف اسلامی

گروه تاریخ علم (مسئول شاخه تاریخ پزشکی)

زمستان ۱۳۹۰

شکل دایرةالمعارفی کتاب حاضر در دانشنامه جهان اسلام (جلدهای ۶، ۸، ۱۲، ۱۶؛ تهران ۱۳۸۰، ۱۳۸۳، ۱۳۸۷، ۱۳۹۰) چاپ شده است. آماده‌سازی علمی، ویرایش زبانی و استادی آن مقاله‌ها به‌ویژه مرهون زحمات گروه تاریخ علم و نیز بخش‌های ویرایش و کتابشناسی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی بوده است؛ تلاش آنها سزاوار سپاسگزاری بسیار است. همچنین همت آقای سیدناصر موسوی جزایری، مدیرعامل مؤسسه کتاب مرجع، و همکاران ایشان، به‌خصوص خانم معصومه خرمن‌دار و آقای علی لبافی، در انتشار مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام، شایسته تقدیر فراوان است.

دبیر مجموعه